SZEMERE MIKLÓS

ÚR Ő MÉLTÓSÁGÁNAK

HÁLÁJA JELÉÜL

A SZERZŐ.

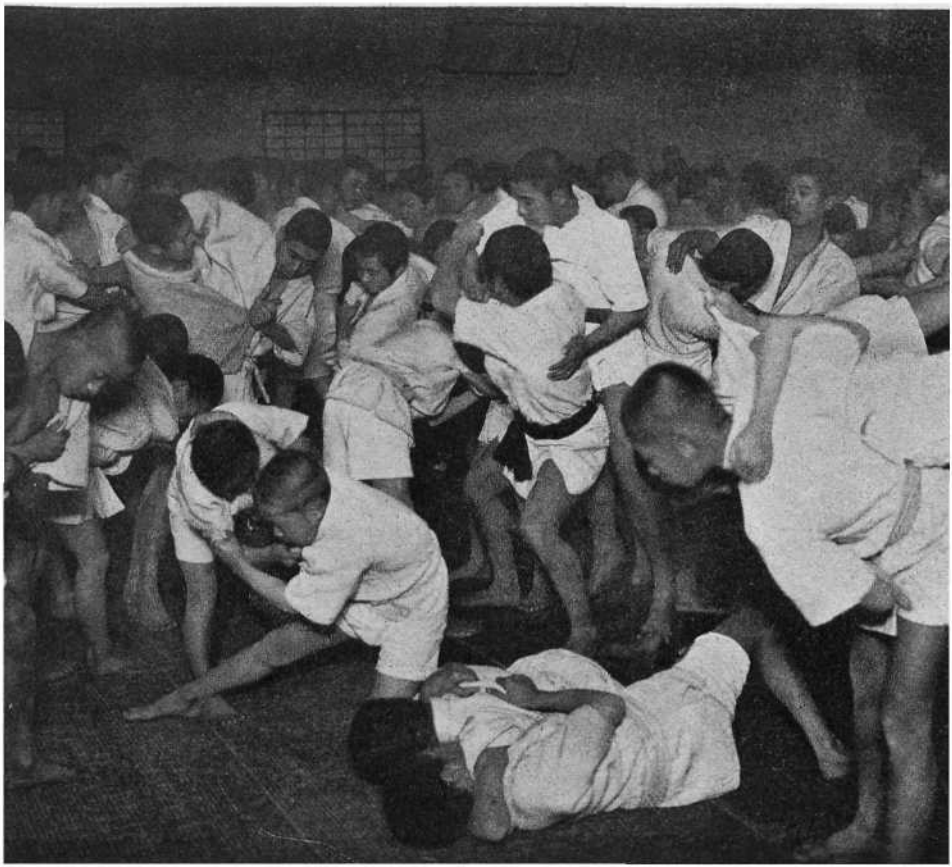

1. Judo-iskola Tokioban.

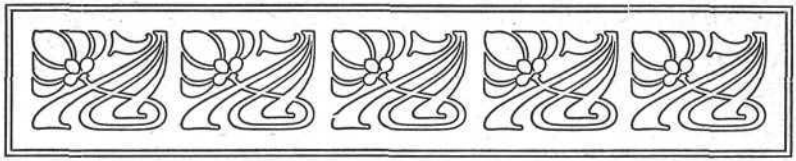

Előszó.

A csodálkozástól ugyancsak meregettük a szemünket, a mikor a kicsiny japánok az otromba muszka medvét lekapták a tíz körméről. Ámulatból-ámulatba estünk, a mikor az orosz-japán háború nagy idején a japánok mesébe illő hadi tetteiről, ügyességéről, erejéről, szívósságáról és halálmegvetéséről igaz legendákat röpített világgá a távíró.

Köztudatunk múzeumába ajtóstúl berohanó japánok egyszeriben felforgatták elraktározott közhelyeinket és máról-holnapra alaposan megváltoztatták Dai Nipponról megalkotott véleményünket. Igen, mert azelőtt egy kissé furcsa fogalmaink voltak a japánokról. A Goncourt-testvérek negédes japán-kultuszán, Pierre Loti Madame Chrysanthème-jének selyem kimonoján át nézve, a japán tárgyú sing-playk rivalda-világításában csinos, bájos, polcratermett nippeknek, bohókás marionetteknek, tipegő-csipegő madár-emberkéknek képzeltük a felkelő nap és az örök tavasz birodalmának mókás fiait. És azt hittük, hogy a kicsiny sárga

emberkéknek egyéb gondjuk sincs, mint az, hogy legyezőiket, napernyőiket, paravent-jeiket színes, fantasztikus vonalaikkal és alakjaikkal benépesítsék, exotikus virágaikat öntözgessék és gésákkal enyelegjenek a virágzó cseresznyefák alatt . . .

De arcunkon a becézgető mosoly bezzeg a meglepődés kifejezésévé, jóakaratú vállveregetésünk a megdöbbenés gesztusává merevedett, a midőn láttuk, hogy a japánok groteszk mozdulataikban erő van, tipegő lépésük dobban, parányi kezük gyilkos golyót röpít, mandulavágású szemükben önérzet, elszántság és halálmegvetés villog.

A nagy eseményeket uszályként követik a nagy tanulságok. A mások javán-kárán okúlni szerető emberek a nagy események után mohón sietnek levonni a tanulságokat. A hirtelen magunkraébredés ösztönös akciójával siettünk a japán-orosz háború tanulságait is értékesíteni s annak nyomán nézeteinket sok tekintetben újraértékelni. Nem az oroszok korrumpáltságára és az ő példájokon való okulásra célzok — hisz az már régen a közhelyek sorában foglalt helyet a nagy tanuságtétel előtt is, — hanem azokat a tanulságokat kivánom érinteni, a melyeket a japánok maguktartása, a küzdelmük s küzdésük eredménye: a fenséges győzelem váltott ki.

Mindenekelőtt, túltengő önérzetünk ellenére is, beláttuk, hogy az emberi kulturának a mi kulturánk határainál még nincs netovábbja.

A tanulságok felsorolását elhagyva csak arra utalok, hogy japánok hadviselési módja, taktikája és sok-sok hadászati speciálitása hadi tudományunkat számos reform-intézménynyel frissítette fel, a miképen jóval elébb már Hokusai, Utamaro, Hiroshige és más japán nagymesterek kezéből új színeket, új vonalakat,

a dolgok új meglátását kapta ajándékba már-már megvénhedt művészetünk és iparunk.

De lefölözvén a magunk tanulságait, nem értük be azzal, hogy a sült gesztenyét kikaparjuk a tűzből, hanem kutatni kezdtük, hogy mi is lehet az oka-foka a japánok félelmetes erejének, csodálatos ügyességének és szivósságának, honnan sarjadzik fegyelmezettségük, nyugodtságuk, lelkierejük és megannyi más erényük? És kutatván, rájöttünk arra, hogy a japán erő forrása: *a jiujitsu (dzsiu-dzsicu),* illetve annak tökéletesített módszere: *a judo (djudo)*, vagyis — e könyv szerzőjének definiciója szerint: — az a művészet, a melylyel fegyver nélkül, csupán a természetes emberi erőre és ügyességre támaszkodva az erősebb ellen védekezni tudunk s a melylyel ellenfelünket könnyűszerrel legyőzhetjük.

Lafcadio Hearn, a japán lélek legnagyobb megértője, méltán nevezte el e művészetet *a japán lét titkának.*

A testre és lélekre gyakorolt jótékony hatásai révén szolgált rá erre a sokat jelentő elnevezésre.

A judo ugyanis a test minden porcikáját erőssé teszi, de nem izomtúltengésben leledző „Kraft-Übermensch"-sé fejleszti az embert, hanem arányosan felépített, proporcionálisan formált alakká. Macskaügyességet, kígyóhajlékonyságot és semmihez nem hasonlítható szivósságot kölcsönöz az embernek. De a judo fizikai hatása a judo gyakorlásával járó automatikus testfejlesztésben nem merül ki. Dai Nippon fiai ugyanis a judóval kapcsolatosan az egyes testrészek és szervek külön-külön való erősítésére is kiváló gondot fordítanak. A kar, a láb edzésére speciális módszereik vannak. Legjellegzetesebb japán speciálitás azonban e tekintetben *a tenyér élének erősítése.* Naponta nehány percet annak szentelnek, hogy szorosan összeszorított újjakkal,

mereven kinyújtott tenyerük élét valami deszkalaphoz ütögetik. Az eleinte óvatosan, majd később nagy erővel végzett ütögetés által, egy évi rendszeres gyakorlás után tenyerük éle olyan keménynyé és erőssé lesz, hogy egy ütéssel egy botot is el tudnak törni. Ezek után könnyen elképzelhető, hogy tenyerük élével ellenfelük testének egyes részeire elviselhetetlenül fájdalmas, sőt a torokra, nyakszirtre és a hátgerincre halálos ütést tudnak mérni. A japán puszta keze rettenetes fegyver, bízvást mondhatjuk tehát, hogy a fegyvertelen japánnál a fegyver mindig — kéznél van. A szív, a tüdő erősítésére külön lélegző-gyakorlatokat végeznek. A judo keretében a japán hygienia a levegőnek és a víznek általában rendkívül fontos szerepet juttatott.

A japánok a hideg ellen nem bugyolálják magukat meleg ruhákba, szellős papirosházaikat a nagy hidegben sem fűtik s így a testüket nem kényeztetik el, de a meghűlést, léghuzamot nem is ösmerik ám. Naponta néhány mértföldet gyalogolnak a szabad ég alatt. Ilyenformán nem csoda, ha 1900-ban, a midőn a napnyugati nagyhatalmak szövetséges hadai Pekingnek masiroztak, gyorsaság és kitartás tekintetében a Mikádó alattvalói minden más csapattestet messze felülmúltak, úgyannyira, hogy a japán harcosok tizenöt kilométert hagytak maguk mögött, a míg nyugati bajtársaik tíz kilométert tettek meg. És bámulatos marsaik közben a japán csapatok sokszor egy kis zsák rizsnél egyéb élelmiszert nem vittek magukkal. De e mellett a szerény koszt mellett nem sokat nélkülöztek, mert a gyomrukat amúgy sem kényeztetik el s túlterhelni nem szokták. Egyszerű, de tápláló ételek fogyasztására szorítják tanítványaikat a judo-mesterek, mert tudják, hogy a testi erőnek elsősorban a jó gyomor és a jó emésztés az alapja.

Túlzás volna azonban a judo jelentőségét csak a fizikai hatásában keresni, mert karakterfejlesztő, ethikai, pedagógiai coefficienseivel együtt alkot olyan fontos faktort a japán életben.

A karakterre gyakorolt hatások jellemzésére elég volna a judo főszabályát citálnom, tudniillik azt, hogy *a higgadtságunkat, önuralmunkat soha egy pillanatra sem szabad elveszítenünk.* A japán a leghevesebb akciót igénylő judo-fogást is a legszenvedélytelenebb, legközömbösebb arccal hajtja végre; ellenfelét villámgyorsan tudja megragadni, de ép oly hirtelenséggel tudja elengedni, ha ellenfele a saját alsó- vagy felsőcombjára, avagy a földre üt, a mi által jelzi, hogy legyőzetését elismeri.

Soha, egy pillanatra se ragadja el a szenvedély heve. Csak így lehetséges, hogy a judo gyakorlásánál — holott sok fájdalmas, veszélyes, sőt hat halálos fogást ismernek — baleset sohasem fordul elő. Bizony ránk férne egy kis judo, hogy egy kicsit átformálja a mi ideges, a légyzümmögésre is dühbe guruló természetünket!

A judo-mester tanítványait türelemre, rendre, fegyelemre szoktatja; az ellenfél megbecsülésére, lovagias gondolkozásra tanítja és rettenthetetlen bátorságot önt belé s így a judo, az ifjúság jellemképzése tekintetében is a legjobb pedagógiai eszköz.

Igaz ugyan, hogy a judo művészetének teljesen át kell mennie az ember vérébe, mert csak akkor tudja annak hasznát venni, ha már szinte automatikusan tudja alkalmazni az egyes fogásokat, — mindazonáltal a judo gyakorlása, illetve alkalmazása közben az agynak is folyton működnie kell. Ellenfelünk helyzetét ugyanis szünetlenül kémlelnünk, gondolatait folytonosan fürkésznünk kell, hogy aztán hirtelen elhatározzuk magunkat a helyzethez mért fogás alkalmazására. Azután meg minden pillanatban

résen kell lennünk, hogy ellenfelünk minden gyengéjét ki tudjuk aknázni, sőt hogy őt az ő tulajdon erejének felhasználásával tudjuk legyőzni.

A rendes birkózásnál ugyanis az ember erő ellen erőt alkalmaz, míg a judónál nemcsak a saját erőmhöz folyamodom, hanem ellenfelem ellen szegem az ő tulajdon erejét is. Ha például az ellenfelem valamely irányba nyom engem, nemcsak hogy engedek a nyomásának, hanem húzás vagy tolás által még elő is mozdítom ez irányú mozgását, a mi által önmagától elesik. És ez természetes is, mert ha előrehajolva valamely ellentállás elhárítására törekszik és ez az ellentállás hirtelen megszűnik, akkor vagy már önmagától is esni kényszerül, vagy csak egy kis húzás kell ahhoz, hogy e célt elérjem.

A torkunk megragadása, a boxoló ütése ellen szintén nem a fojtogatás és az ütés nyers viszonzása által lehet hatékonyan védekeznünk, hanem úgy, hogy a támadólalag felénk mozgó karoknak karunkkal majd ellenállunk, majd lassan, észrevétlenül engedünk; ennek a finom izomjátéknak az lesz az eredménye, hogy az erőlködéstől érzéketlen izmúvá vált támadónk fogásának, ütésének erőhatását illetőleg elveszti a tájékozódást: egy—egy pillanatban azt hiszi, hogy nagy erőt fejt ki, holott csak mi engedtünk, míg a másik pillanatban csekélyebb erőkifejtéssel szemben nagy ellentállásra talál. Ez teljesen megzavarja. Támadónk karjai végül is erőtlenül hanyatlanak le a lazán, lágy mozdulatokkal védekező karjaink mellett s meddő küzdelmét feladja.

Ezt a pszichologiai mélységekben szántó momentumot Lafcadio Hearn pregnánsan kifejezésre juttatta, midőn a jiujitsu, illetve judo szó értelmét *„az engedés által való győzelem“* találó kifejezésével adta vissza.

A jiujitsu az anatomia tudományából kovácsolt fegyverekkel is gazdagította a maga arzenálját. Gyakorlatilag felhasználja tudniillik azt az anatomiai tényt, hogy a test egyes részein, különösen a felsőkaron rendkívül érzékeny izom- és idegpontok vannak, a melyekben az ember egyszerű hüvelykujjnyomással zsibbasztó fájdalmat okozhat. A gyakorlott japán ezeket a pontokat „kapásból" megtalálja, hüvelykujjának egy nyomásával elzsibbasztja ellenfele karját s e képen harcképtelenné teszi. Innen ered az, hogy a jiujitsut sokan „izomernyesztésnek" nevezik.

A test egyes helyein az ütések fokozott mértékben fájdalmasak. Így a tenyerünk élével a könyök belső oldalára megfelelő szögben mért ütéssel azt a kellemetlen, szúróan zsibbasztó fájdalmat idézhetjük elő, a melyet gyermekkorunkban gyakran éreztünk, ha hancurozásunk közben a könyökünket beleütöttük valamibe. A gégefőre, az utolsó borda alá, a gyomorra, az altestre a jiujitsu tanítása szerint mért ütés lélegzési zavarokkal, sőt súlyosabb következményekkel járó elviselhetetlen fájdalmat okoz.

Nyilvánvaló tehát, hogy a jiujitsu nemcsak *öncél,* hanem *védelmi eszköz* is. Az izomernyesztés, a kiadós ütések, de egyáltalában a jiujitsu és a judo a maga egészében hatékony védelmi eszközként alkalmazható, ha útonálló, rabló, tolvaj vagy más barátságtalan idegen akad az útunkba; a hölgyek pedig a kritikus pillanatban egy jól alkalmazott jiujitsu-fogással a tolakodó kedvét elvehetik — a szerelemtől. Támadónktól e réven megszabadulhatunk, sőt végveszély esetén egyszer s mindenkorra megszabadíthatjuk tőle az egész emberiséget is.

Mondom, a jiujitsu, a judo minden fogása szerepelhet önvédelmi eszközként, de vannak speciális jiujitsu-trickek, a melyek

kimondottan csak önvédelemre szolgálnak. Így például a „kabátlerántás". Ha ugyanis a támadó kabátja nincs begombolva, az ember a támadó kabátjának felső kihajtásait két kezével hirtelen megragadja és a kabátját ily módon villámgyorsan lerántja róla a könyökéig (de azon túl ne!) és azután a kabátját elől összefogva, szorosan az ellenfele testéhez szorítja. Kényszerzubbonyában védekezni nem tudó ellenfelem altestét térdemmel megütve, könnyen elbánhatok vele. — Ilyen például az úgynevezett „ördög-kézfogás" is. Jobb kezünkkel a gyanús idegen jobb kezét úgy fogjuk meg, mintha kezet akarnánk vele fogni. Megfogott jobb kezét egy kissé felemeljük és hirtelen a jobb oldalára kanyarodva, mereven kinyujtott bal karunkat a jobb kezünkkel erősen tartott jobb karja alá dugjuk. De ügyelnünk kell arra, hogy megfogott jobb kezének csuklója e közben állandóan felfelé legyen fordítva. Ha erősen tartott jobb karját jobb kezünkkel lefelé nyomjuk, azonnal intenziv fájdalmat érez a karjában s ha ezt a fájdalmat erősebb nyomás által még fokozzuk, lábujjhegyre áll. Ha ekkor előre megyünk, ellenfelünk kénytelen velünk jönni — a legközelebbi rendőrig. — Kellemetlen vendégeinkkel az úgynevezett „gyere velem"-fogás alkalmazásával is könnyűszerrel elbánhatunk. Ellenfelünk bal oldalára állva, bal kezünkkel az ő bal csuklóját felfelé fordítva hirtelen megragadjuk, miközben vállunkat az övével közeli érintkezésbe hozzuk. Ugyanabban a pillanatban a jobb kezünkkel bal karját felülről átnyaláboljuk olyképen, hogy alsó karunk középső része ellenfelünk könyöke alá kerüljön. Ezután jó erősen megfogva a könyökére nyomást gyakorolunk. Ha hirtelen előrehajolunk, az ő bal lába előtt tartott jobb lábunkon át a földhöz teremthetjük. Ez a fogás rendkívül veszélyes az ellenfélre nézve, mert a felső- vagy alsókarja az esés

közben könnyen eltörhet. A következő fogás pedig egyenesen élet s halál urává teszi az alkalmazóját: Az ember balkarjával ellenfele derekát hirtelen átnyalábolja és ujjait a lehető legenergikusabban belemélyeszti ellenfele hátgerinczének alsó részébe, a jobbkezével pedig egyidejűleg ellenfele állát fölfelé nyomja, addig, a míg az a fejét hátrahajtani kényszerül. Az áll heves nyomásának a nyakcsigolyák eltörése lehet a következménye.

No de se szeri se száma az ilyen egyszerű kivitelű, de *végszükség esetén* hasznosan, sőt rettenetes eredménynyel alkalmazható fogásoknak. Hiszen a judo valamennyi fogása, sportszerűsége mellett is, az életben gyakorlatilag, önvédelemre is pompásan használható.

De a judo óriási fizikai és morális előnyei, gyakorlati használhatósága mellett sem volna az egész japán nemzetre kiható tényező, ha azt csak szórványosan űznék. Mindenható faktorrá az által lett, hogy Japánban a judo gyakorlása általános nemzeti szokássá vált: ma a nép apraja-nagyja, az iskolás gyerekek és a felnőttek, a társadalom alsó rétegeiben lévők és a magasrangúak, de még a nők is rendszeresen gyakorolják a judot. Sőt a rendőröknek, katonáknak, tengerészeknek állami judo-kurzust kell végezniök.

Az egész japán nemzetet átfogó intézménynyé természetesen nem máról-holnapra lett a judo, hanem hosszú evolució útján. Akárhogyan álljon is az a kérdés, hogy a judo ősapja, a jiujitsu ősrégi, eredeti japán találmány-e, avagy Kinából származott át Japánba, — tény az, hogy a japánok már az ősidőben űzték s a harczosok osztálya: a *samuraik*, a *kendsicuval* (a fegyveres dsiu-dsicuval) együtt örökségképen hagyták reájuk a jiujitsut;

faktum továbbá, hogy a japánok emelték azt a mai jelentőségére. Ez utóbbi tény különösen *Jigoro Kano-nak*, a tokioi felsőbb tanítóképző-intézet igazgatójának érdeme, a ki a régi, primitiv jiujitsut rekonstruálta, rendszerbe foglalta, ethikai és pedagógiai alapokra fektette és ilyképen megalapította a jiujitsu tökéletesített, modern alakját: *a judot*. Ma egész Japánban állami felügyelet alatt az ő judóját űzik.

A mint ez írásom elején mondám: a japán-orosz háború tanulságainak böngészése és a japán erő forrásának kutatása közben terelődött a judora Európa és Amerika figyelme. Ma már Európa minden kulturállamában ismerik és ideszakadt japán mesterek tanítása mellett, szórványosan bár, de űzik a judot, különösen a rendőrségi alkalmazottak körében, a kiknek sűrűn lehet alkalmuk azt — gyakorlatilag is kipróbálni. Amerika meg épen a judo hivévé szegődött, hiszen még Mr. *Roosevelt*, az Egyesült Államok elnöke, *Alice* leányával együtt, sem átallotta a judo művészetét elsajátítani. Egyáltalában a férfias erényekben bővelkedő amerikai missek és ladyk nagy előszeretettel űzik. De Európában is vannak már hívei a szép nem táborában; az angol és amerikai leányiskolákba már pláne rendszeres tantárgyként vezették be a judot.

Hazánkban, a judo átplántálásának műve *Szemere Miklós* nevéhez fűződik. E nemes férfiú volt ugyanis az első, a ki a magyar ifjúság harmónikus testi és szellemi nevelésének ügyében kifejtett áldásos munkálkodása közben felismerte a judonak a magyar faj javára értékesíthető előnyeit és azzal a készséggel, a melylyel életrevaló ideáit megvalósítani szokta, költséget nem kímélve, egy jeles japán judo-mestert hivott meg hazánkba.

Sasaki Kichisaburo, a tokioi felsőbb tanítóképző tanára, jeles pedagógus s egyszersmind Kanonak egy kitűnő és judomesteri oklevélre érdemesített tanítványa volt az, a kit úgyszólván Japán közbizalma szemelt ki arra, hogy Magyarországgal a judo tanait megismertesse. Sasaki Kichisaburo múlt év tavaszán érkezett Japánból Budapestre és nyáron át tartott kurzusán, a *Budapesti Egyetemi Athletikai Club* lágymányosi sporttelepén avatta be ifjainkat a judo titkaiba.

Csodálatos türelmével, törhetetlen buzgalmával és szeretetreméltó modorával, a rendelkezésére állott aránylag rövid idő alatt — a körülményekhez képest — sikerült a judo alapjait leraknia. Hogy tanítványai ezeken az alapokon tovább építhessenek s hogy távozása után is előmozdítsa azt, hogy Magyarországon a judo, Szemere Miklós kezdeményezése nyomán mind szélesebb körben váljék népszerűvé, írta ezt a könyvet, a melyben a jiujitsunak tökéletesített, nemesített, modern formába öntött módszerét: a judot az ő kiváló szakértésével ismerteti.

A külföldön nagy számban megjelent hasontárgyú könyvek legtöbbjét a Sasaki Kichisaburo műve értékben messze túlszárnyalja. Azoknak a könyveknek legnagyobb része ugyanis az elavúlt jiujitsut foglalja magában s a jiujitsu örve alatt tücskötbogarat összehord, vagy csak a jiujitsu trickjeit ösmerteti, de egy-egy „verekedési fogásért“ az apache-ok világába is elkalandozik s így a jiujitsu japánias karakterét meghamisítja.

Az a mű ellenben, a melynek én igénytelen tolmácsolója vagyok, nem a jiujitsut, hanem annak tökéletesített, modern formába öntött, mondhatnám sportszerű módszerét: *a judot* a maga nemes tisztaságában, rendszerbe foglalva ösmerteti; az úgynevezett mutatós trickekre helyet nem pazarol, hanem inkább

arra helyezi a fősúlyt, hogy a judo lényegét megmagyarázza, a test- és léleknevelés e művészetét minden oldalról megvilágítsa s a gyakorlását, a fogásait, írásban és képben bemutassa.

Bizony mondom, hogy a magyar nemzet javára válnék, ha *a judo*, a japán kulturának ez az érdekes, exotikus hajtása akklimatizálódnék a magyar ég alatt!

Budapesten, 1907. őszén.

DR. SPEIDL ZOLTÁN.